

IMPACTUL NEGATIV AL REGIMULUI IMPERIULUI ȚARIST ȘI SOVIETIC ASUPRA PATRIMONIULUI

*Vasile Maxim, conf. univ., dr.,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău
Oleg Buga, dr. hab., prof. univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*

THE NEGATIVE IMPACT OF THE CZARIST AND SOVIET EMPIRE REGIME ON THE CULTURAL-RELIGIOUS HERITAGE OF BASSARABIA

*Vasile Maxim, PhD., Assoc. Prof.,
“Ion Creanga” State Pedagogical University of Chisinau,
ORCID 0009-0007-5245-5102
maxim.vasile@upsc.md
Oleg Buga, Dr. Hab., Univ. Prof.,
„Alec Russo” State University, Balti
ORCID 0009-0002-6794-5343*

CZU: 27(478)(091)+322

DOI: 10.46727/c.v3.24-25-03-2023.p142-144

Abstract. This paper highlights the disastrous impact of the Tsarist and Soviet regime on the religious cultural heritage of Bessarabia. It essentially removes the negative impact on the ethno-cultural and educational system, through the policy of forced Russification of the indigenous population. The atrocities committed are elucidated by the destruction of cultural objects as well as religious edifices and their transformation into social-sports objectives, psychiatric hospitals, agricultural warehouses, wine-wine and painting exhibition halls, etc. Atheistic politics left its negative mark by marginalizing those who resisted the phenomenon at risk of being executed or sentenced to years of imprisonment. Not only the church faces fell under this incidence, but also the population who resisted hard to save the cult objectives. A telling example serves the oppression of the population who resisted not to allow the closure of the Răciula Monastery (which took place in the late 50 th century). XX,) with negative social repercussions resulting in loss of life and massive deportations and long-term detentions.

Keywords: tsarist regime, soviet, atheist politics, religious cultural heritage, resistance, education.

Mediul cultural-religios din cadrul Basarabiei de la 1812 și până în 1918 cade sub incidența Imperiului colonial Țarist, ce-și impune cu brutalitate sistemul de instruire și educație, inclusiv cel religios, prin utilizarea forțată a limbii ruse de către populația autohtonă. Consecințele dezastruoase pentru mediul social-cultural și economic din Basarabia este de ordinul pierderii conexiunilor cu populația românească de peste Prut, inclusiv cu sursele de informație, de instruire și educație. Mănăstirile și bisericile, la fel și instituțiile laice, utilizau doar sursele de informație rusești în ale instruirii și educației impuse de regimul colonial țarist. Necunoașterea elementului colonial rus de către populația locală provoacă primele reacții de autoapărare.

Clasa dominantă boierească din Basarabia, prin intermediul anumitor personalități (dintre care și mitropolitul Bănulescu Bodoni), se coagulează, prin încercarea unor solicitări înscrise, către administrația țaristă, în care se cer respectarea tradițiilor și a obiceiurilor populației autohtone, sub aspect de utilizare a limbii în serviciile divine în cadrul lăcașurilor de cult (biserici și mănăstiri), precum și în administrația publică locală și administrativ-teritorială. Demersurile respective erau respinse cu înverșunare de fiecare dată de administrația țaristă, care, de regulă, era reprezentată de funcționari militari. De menționat că un alt motiv de migrație masivă a

populației autohtone peste Prut o constituia „șerbia țaristă”, care încerca să substituie statutul de țărani liberi (răzeși) în raport cu sistemul social iobăgist rusesc, abolit oficial către anul 1861, dar menținut din inerție până la sf. sec XIX.

Fenomenul în cauză creează din 1812 până în 1918 o situație de incertitudine și de necunoaștere a tradițiilor autohtone religioase la nivel de servicii divine, impuse a fi efectuate în slavonă. Cărțile vechi românești, păstrate și utilizate în bisericile și mănăstirile din Basarabia (scrise cu alfabet chirilic), sunt arse oficial încă din anul 1837, fiind considerate păgâne și anticreștine. Este cunoscută o multitudine de exemple, când generații de tineri basarabeni utilizau texte în slavonă, inclusiv rugăciunea Tatăl Nostru, fără a fi înțeleasă. Paradoxul în cauză provoca adesea dezechilibre și confuzii de ordin social-economic, care, în ultima instanță, a stimulat către anul 1917 să se constituie Congresul Preoților din Basarabia, care a revendicat și a susținut promovarea serviciilor divine în lăcașurile sfinte în limba română, pe înțelesul majorității populației.

Unirea Basarabiei cu România la 27 martie 1918 modifică substanțial, calitativ și cantitativ, mediul cultural și religios prin accesul deplin la matricea autentică, care, de fapt, demonstrează accesul la metodele de instruire și educație religioasă, prin publicarea de cărți pentru clasele gimnaziale, liceale și de pregătire a cadrelor teologice în facultăți și seminare de profil universitar. Perioada interbelică este considerată drept substrat de bază întru dezvoltarea și extinderea cunoștințelor teologice la nivel de Țară. Se impun personalități autentice, care s-au manifestat în pregătirea de generații cu imunitate creștină preponderent ortodoxă și catolică, transmisă de preoții simpli, ce au suportat mai târziu atrocitățile ateist-comuniste.

Perioada postbelică pentru Europa de Est, devenită comunistă în totalitate, cade sub incidența URSS-ului, care se impune ca un mediu obligatoriu ateist. Atrocitățile sistemului comunist sunt imposibil de a fi descrise în prezenta lucrare decât tangențial, cu referință la spațiul geografic al Basarabiei. Educația școlară se realizează prin prisma ideologiei comuniste, astfel încât în cadrul familiei se iscă anumite disfuncționalități și dezechilibre de ordin educativ-religios.

La începutul perioadei postbelice, bisericile au fost supuse impozitelor drastice, cărora nu puteau face față, devenind în așa fel motiv „justificat” pentru regimul sovietic de a le închide. Conform rapoartelor din 1949, în RSSM existau 931 de biserici, iar în urma acțiunilor de demolare sau reorganizare a lăcașurilor sfinte, către 1967 au rămas doar 219, dintre care doar patru mănăstiri. Bisericile din fosta RSSM au avut o istorie tragică. Spre exemplu, Mănăstirea Curchi din raionul Orhei: în 1958, puterea sovietică a izgonit călugării rămași, distrugând numeroase icoane și arzând literatura religioasă și artistică de circa 4 mii de volume. Bisericile de pe teritoriul mănăstirii au fost transformate în depozite sau încăperi auxiliare cu o altă menire decât cea creștină (spital de psihiatrie). Un alt exemplu ar fi Mănăstirea Frumoasa din Călărași, pe care puterea sovietică, în comun acord cu episcopul Ieronim al Chișinăului, o lichidează în mai 1946, sub pretextul că nu-și putea achita impozitele către stat. Din 1946 până în 1994 în mănăstire au activat: un orfelinat, o școală-internat pentru copii surdo-muți, o colonie penitenciară pentru minore și o școală specială pentru copiii alienați mental.

Perioada postbelică s-a soldat pentru spațiul geografic religios al Basarabiei cu un dramatism de neimaginat prin pierderi de teritoriu, prin distrugerea materială și spirituală a autenticului religios românesc.

Cu toate aceste drame, populația din satele din zonele învecinate mănăstirilor a reușit să recupereze și să protejeze o mare parte din bunurile materiale religioase, cum ar fi cărți, icoane, moaște, candelabre, folosite mai târziu după redeschiderea locașurilor sfinte. Un exemplu grăitor poate servi cazul din satul Hârjăuca. Până la 1936 Mănăstirea Hârjăuca era considerată una dintre cele mai prospere din Basarabia, însă în 1940 mănăstirea este închisă, fiind transformată în cazarmă pentru ostașii sovietici, iar călugării - obligați să se refugieze la Mănăstirile Hârbovăț, Țigănești și Curchi.

Căderea regimurilor comuniste din Europa de Est, inclusiv dispariția Imperiului Sovietic, provoacă noi schimbări calitative și cantitative în cadrul mediului cultural-religios soldat cu redeschiderea mănăstirilor și a bisericilor, reconstruite adesea din temelie. Cadrele teologice ale unor locașuri sunt completate cu personal tânăr având pregătire teologică universitară preponderent în România, dar și în Ucraina și Rusia. Reactivarea mediului patrimonial cultural religios se realizează mai pregnant la sfârșitul anilor '90 a sec. XX, când sunt organizate pelerinaje atât în România, cât și în Republica Moldova, care purtau o amprentă predominant turistică, ca mai apoi să se transforme în necesități spirituale de suflet, devenite în timp obiective stringente de sorginte educativ-patriotică, cum ar fi Putna, Moldovița, Sucevița, Agapia, Curtea de Argeș etc.

Sub aspect instructiv-educativ, unele discipline școlare sau universitare sunt dominate până în prezent, la nivel de conținut și structură a temelor predate, cu ideile darwiniste, în care originea omului poartă amprenta banală și ridicolă din spațiul geografic a continentului African (existența australopitecului nedemonstrată până în prezent prin lipsa unor continuități evolutive), de unde pornește așa-zisa ramificație a speciei umane.

În acest context, amintim că niciun manual fie cu caracter biologic, istoric sau geografic (cu excepția celor teologice) nu tratează măcar de la egal la egal existența doctrinelor teologice, în care omenirea să fie tratată ca o expresie divină prin existența teoriei creaționiste, ce-și are continuitatea de la protopărinții noștri Adam și Eva, origini reflectate cu lux de amănunte și exemple concludente în Vechiul și Noul Testament.

Stresul generației tinere, dintre anii '40-60 ai sec. XX, este provocată de doctrina bolșevică, cum că religia este un „opium al poporului” și că Dumnezeu nu există. În această ordine de idei, apare primă fisură „tectonică” între generația educată în spirit tradițional creștinesc, cu o amprentă predominant românească, și generația bolșevică, care a dominat segmentul ideologic până la începutul anilor '90 ai sec. XX.

În cadrul unor familii se iscă conflicte de ordin social-politic și religios, în care părinții nu acceptă prezența copiilor în familie, cu simbolică comunistă gen octombrel, pionier sau comsomolist. Fenomenul în cauză s-a manifestat pe teritoriul Basarabiei diferit în funcție de gradul de pregătire și instruire a fiecărei familii sub aspect cultural-religios. Închiderea forțată a locașurilor sfinte de la sf. anilor '40 - începutul anilor '50 declanșează o luptă aprigă, finalizată, în ultimă instanță, cu doctrina comunistă, plină de agresivitate și deportări soldate cu pierderi social-economice și demografice irecuperabile.

În condițiile în care exista acces la unele biserici, ceremoniile religioase, cum ar fi botezul, cununia sau sfânta împărtășanie, se făceau aproape clandestin, dar monitorizate de organele de resort, cele de partid sau securitate. În ultimă instanță, frecventarea bisericii se finaliza cu repercusiuni grave asupra persoanelor cu funcții publice sau administrativ-locale.

BIBLIOGRAFIE

1. AGACHI, A. Istoria Mănăstirii Hâncu (1677-2010). Chișinău: Ed. „Pontos”, 2010.
2. BABII, Iu. (coord.). Locașuri sfinte din Basarabia. Chișinău: Ed. „Alfa și Omega”, 2001.
3. BACIU, Gh. Orașul Bălți și oamenii lui. Chișinău, 2011.
4. BĂLAN, P. Icoana Sufletului Nostru. Chișinău: Ed. „Hyperion”, 1992.
5. BĂLAN, P. Cetățile sufletului: Mănăstiri și schituri basarabene. Chișinău: Ed. „ARC”, 2002.
6. CERGA, A. Bisericile Basarabiei: Dicționar enciclopedic Vol. 1. Chișinău: Ed. „Civitas”, 2013.
7. CERGA, A. Bisericile Basarabiei: Dicționar Enciclopedic, Vol. 2. Chișinău: S. n., 2016.
8. Mănăstiri și Schituri din Republica Moldova: studii enciclopedice / colectiv de aut.: Andrei Eșanu (coord.), Mihai Aduge, Alexei Agachi; Acad. de Științe a Moldovei, Inst. de Studii Enciclopedice. – Chișinău: Ed. „Institutului de Studii Enciclopedice”, 2013.
9. Republica Moldova: Enciclopedie. Chișinău: Ed. Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei”, 2016.